

učiniti da je ovo skretanje na štetu vjeri i pravoj pobožnosti. Toga se ne treba bojati. Upoznajmo put Crkve i bez straha naprijed!

Fra Jure Radić

O PRIREĐIVANJU SVETOPISAMSKIH I LITURGIJSKIH TEKSTOVA NA HRVATSKOM JEZIKU

Prilikom izdavanja Sv. pisma i priređivanja liturgijskih tekstova na hrvatskom jeziku priređivači obično mole za suradnju i lingviste. Lingvisti su zainteresirani za hrvatski jezik na svakom području njegove upotrebe, ali je nemoguće da na svim područjima aktivno sudjeluju. Zato bih iznio samo neka načela kojih bi se valjalo držati.

1. Prije svega treba se složiti o karakteru teksta jer od toga zavisi izbor jezičnih sredstava. Liturgijski su i svetopisamski tekstovi uzvišeni, u dobroj su mjeri i pjesnički, a ne obični, i to se mora odraziti i u jeziku. Mogu to pokazati na jednom primjeru. U suvremenom jeziku **advokat** je obična riječ, a **odvjetnik** nije, slabo se upotrebljava, rekli bismo da zastarijeva. Ipak se **odvjetnik** dobro uklapa u liturgijski tekst: **da onaj kojega štujemo na zemlji bude našim odvjetnikom kod tebe na nebu** (Prikazna molitva 24. ožujka), a **advokat** ne pristaje, jer je u svom osjećajnom značenju suha, ima izrazito poslovno-administrativno obilježje. Kao eventualna zamjena dolazi u obzir **zavgovornik** (branitelj, zaštitnik) ali **advokat** ne, iako je značenjem bliža.

Suvremena nas stilistika uči da jezična sredstva valja birati prema karakteru djela. Napominjem to jer svi priređivači tih tekstova ne misle tako, a zbog svoga mišljenja, idu posebnim putovima u odabiranju jezičnih sredstava hrvatskoga jezika.

2. Današnju težnju za osuvremenjivanjem mnogi shvaćaju tako kao da osuvremeniti znači pojednostavniti, posvakidašnjiti jezik liturgijskih i svetopisamskih tekstova. Ako smo se složili da su ti tekstovi onako kako je rečeno u t. 1, onda je osuvremenjivanje dobrim dijelom ograničeno zbog pjesničkosti i zbog tradicije. Tradiciju treba poštovati zbog kontinuiteta književnoga jezika i zbog njezina pjesničkog djelovanja. Zato se u osuvremenjivanju ne smije lakomisleno odbaciti.

Liturgijske i svetopisamske tekstove ne priređujemo na hrvatskom jeziku prvi put, nego oni imaju veću tradiciju, a tradiciju ne valja narušavati bez opravdanih razloga. A opravdani su razlozi ovi:

a) novi original, novo tumačenje originala, bolje približenje originalu i sl.

b) jezični razlozi.

3. Ni razlozi pod a) ne smiju u potpunosti narušiti tradiciju. Tako se danas imena prilagođuju hebrejskom originalu, ali to ne vrijedi za usvojena, poznata i proširena imena jer bi inače u književnom jeziku i kulturi nastao velik poremećaj.

4. Zbog jezičnih razloga tradiciju smijemo narušiti kad iz tekstova uklanjamo pogreške, izrazite arhaizme, uopće zbog savršenijega jezičnog izraza. Pri tome treba imati na umu da tradicionalni oblici imaju posebno stilsko djelovanje, da često djeluju uzvišeno, pjesnički. Zato ne valja odbacivati sve što u suvremenom jeziku nije obično, što je već pomalo i arhaično.

U novijim se tekstovima zapaža težnja da se posesivni atributi stavljaju ispred imenica (**Gospodnja službenica, čovječji sin . . .**) jer da je arhaično imenica pa atribut. Istina, poredak **službenice Gospodnje, Sin čovječji** bio je u 19. stoljeću sasvim običan, a danas nije, ali upravo zbog svoje neobičnosti djeluje pjesnički. To nije arhaizam, nego je dio suvremenih stilističkih sredstava i njime se služe i današnji pisci kad žele postići stilski učinak. Tu se dakle od tradicije smije odstupati samo u ograničenu opsegu.

Slično se zapaža i izbjegavanje upotrebe nekih prošlih vremena. Aorist je vrlo živo sredstvo književnoga jezika, pogotovu u pjesničkom stilu, a prema tome ga treba iskoristavati i u liturgijskim i svetopisamskim tekstovima. Imperfekt djeluje arhaičnije, ali potpun arhaizam nije. Još je uvijek sastavni dio pjesničkog jezika, i ne samo pjesničkoga. Zato se mogu uklanjati samo neobičniji oblici. Ali i tu s oprezom. Jer kad postoji tradicija, ne smetaju ni oblici na — hu, koji se inače mogu činiti pravi arhaizmi. Primjer za to imamo u pjesmi:

**Tri kralja jahahu
S onih sunčanih stran,
Tri dara nošahu:
Mir, zlato tamijan!**

To vrijedi i za pojedine riječi. Danas je npr. riječ **prisutan** potisnula **nazočan**, ali to ne znači da i iz liturgijskih tekstova treba izbaciti **nazočan**. Upotrebljava se u obredniku za vjenčanje:

... uzimaš li ovdje nazočnu ...

... uzimaš li ovdje nazočnoga ...

Vjenčanje je rijedak i svečan događaj u životu i tada svečano djeluje kad se čovjek susretne i s rijetkom riječi. **Prisutna** je svakidašnja riječ i bila bi bez ikakva osjećajnog djelovanja.

5. Osim normalne težnje da tekstovi budu pisani dobrim i čistim jezikom treba težiti da budu pisani biranim jezikom, pjesnički obojenim elementima, po potrebi i ritmizirani, i sl. da ga čovjek doživljava s osjećajem ljepote. To ističem zato što se zapaža depoetiziranje, deritmiziranje, prozaiziranje.

6. Ako imamo više tradicija (sjevernohrvatsku, dalmatinsku, bosansku...), to jest teškoća, ali i prednost. Teškoća je u tome što s jednom treba prekinuti, što treba gledati na više strana, ali je prednost u tome što raznolikost pruža veći izbor, a u većem izboru lakše je naći bolje rješenje, tada treba gledati na dužinu tradicije, na proširenost i na prihvatljivost rješenja za sve.

7. Sad je prilika da se priredi tekst za sve hrvatske krajeve. Ne bi bilo dobro da za pojedina područja imamo različite tekstove. Ako bi što u zajedničkom tekstu i odstupalo od govornih navika pojedinoga kraja, a opravdano je s gledišta jedinstva književnog jezika, tada to puku treba objasniti. Sitna mjesna odstupanja nisu problem. (Mislim ovdje na koji uobičajeni naziv kao što je ime kojega crkvenog zaštitnika i sl.).

8. Tekstove treba prirediti što bolje da se kasnije mijenja što manje, samo ono što imperativno traži jezični razvoj, da se ni kasnije tradicija ne narušava. Ako dosadašnju tradiciju treba narušiti, onda je upravo prilika da se to sada učini, jedanput, a ne da se češće narušava. Što je tekst općenitiji (Očenaš, Zdravomarija...), to treba više paziti, da se takvi tekstovi što manje mijenjaju.

9. Tko radi na ovom poslu treba da je dobar znalac i teksta i hrvatskog jezika. Jedno bez drugoga ne ide. Zato lingvist ovdje može malo pomoći ako se posebno ne upusti i u sadržaj. Zbog karaktera teksta koji od suradnika treba po mogućnosti da ima i pjesničkih sklonosti. Dobro bi bilo da na kraju tekst pročita i koji pjesnik. Idealno bi bilo da pojedine dijelove, kao što su psalmi, prevode istaknuti pjesnici i prevodioci.

10. Ako se radi u skupini, tada je dobro da su zastupani stručnjaci iz raznih krajeva.

Dr Stjepan Babić

KONAČNO IPAK SVAKODNEVNI MISAL

Upotreba narodnog jezika u liturgiji jest jedan od providencijalnih plodova i darova Drugoga vatikanskog sabora našem vremenu. Danas valjda više nema ni jednoga i malo realnog pastoralnog praktičara ni teoretičara koji bi mogao tvrditi suprotno. Dakle, potreban nam je prijevod cijelog Misala. Međutim, beprijekorno obaviti taj posao gotovo je nemoguće. To je vrlo težak i složen rad. Treba angažirati veliki broj stručnjaka (npr. biblicista, liturgičara, filologa grčkoga, latinskog i hrvatskog jezika, književnika, pjesnika, muzičara i likovnih umjetnika). Svi oni, a i drugi, jer nisu svi nabrojani, osim svoje stručne spremne i ljubavi za taj posao moraju naći »zajednički jezik« tj. složiti se u principima rada i njihovoj praktičnoj izvedbi. Budući da glavninu Misala sadrže biblijski tekstovi, treba njihovu prijevodu pristupiti s puno razumijevanja, jer su to sveti, vrlo često pjesnički i nama pomalo daleki semitski izrazi. Sve to pretočiti na lijepi hrvatski izraz nije lako. Problem je tim teži kad svaki dan čujemo zahtjev da taj jezik Misala i Svetog Pisma mora biti »naš«, »današnji«, »suvremeni« (mnogi tad misle na novinarski!) Iako je npr. iz današnjega govornog jezika gotovo nestalo imperfekta, a vrlo je rijedak i aorist, to ne znači da ih treba izbaciti iz svetih tekstova. Jednako je i s pojedinim izrazima koje ne susrećemo na ulici, a koji u orkvenom jeziku imaju svoje značenje i svoje posvećeno mjesto. Treba paziti na pjesničke izraze, određena stilska i ritmička sredstva. I toliko toga!